

بسم الله الرحمن الرحيم

شرح گلشن راز محمود شبستری

جلای حقایق و معارف الهی

تألیف:

و شوق الحکماء

حکیم میرزا محمد ابراهیم بن محمد علی خراسانی سبرواری

به تصحیح و اهتمام:

سید حسن مدرسی

با همکاری بنیاد فرهنگی سید حمید کرای

انتشارات پابلی

خراسانی سبزواری، ابراهیم، - ۱۳۱۷.	سرشناسه
شرح گلشن راز محمود شبستری حاوی حقایق و معارف الهی / تالیف محمدابراهیم بن علی خراسانی سبزواری؛ به تصحیح و اهتمام حسن مدرسی.	عنوان و نام پدیدآور
مشهد: پاپلی، ۱۳۹۰.	مشخصات نشر
۷۰۸ ص: جدول .	مشخصات ظاهری
۹۷۸-۶۰۰-۶۰۲۶-۰۷-۷	شابک
فیفا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه .	یادداشت
واژه نامه.	یادداشت
شبستری، محمود بن عبدالکریم، ۶۸۷ - ۷۲۰ ق. - تضمین	موضوع
شبستری، محمود بن عبدالکریم، ۶۸۷ - ۷۲۰ ق. . گلشن راز - نقد و تفسیر	موضوع
شعر عرفانی - قرن ۸ ق. - تاریخ و نقد	موضوع
تضمین	موضوع
شعر فارسی - قرن ۸ ق. - تاریخ و نقد	موضوع
مدرسی، حسن	شناسه افزوده
شبستری، محمود بن عبدالکریم، ۶۸۷ - ۷۲۰ ق. . گلشن راز. شرح	شناسه افزوده
PIR۵۵۰۲/۵۷۰۸خ۳۹۰	رده بندی کنگره
۸۱۶/۱۲	رده بندی دیویی
۹۵-۷۸۲۲	شماره کتابشناسی ملی

انتشارات پاپلی وابسته به شرکت توسعه و آمایش شرق، مشهد، بلوار سجاد،
پلاک ۹۲، صندوق پستی: ۹۱۸۶۵-۶۵۳ تلفن: ۴ - ۷۶۴۰۰۴۰ دورنگار: ۷۶۲۱۶۵۸

E.Mail: publisher@amayeshco.com
<http://publisher.amayeshco.com>

شماره: ۲۹

نام کتاب: شرح گلشن راز شبستری

مؤلف: وثوق الحکماء حکیم میرزا محمد ابراهیم خراسانی سبزواری

به تصحیح و اهتمام: سید حسن مدرسی

ویراستار: سید حسن مدرسی

نوبت چاپ: چاپ اول - بهار ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: دقت

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۲۶-۰۷-۷

فهرست مطالب و مندرجات

مقدمه	یک
سیاسنامه	چهار
شرح احوال وثوق الحکماء و آثار او	پنج
درباره شیخ محمود شبستری سراینده مثنوی گلشن راز	نه
درباره امیر حسین هروی طراح هفده سؤال اساسی از شیخ محمود شبستری	ده
خصوصیات شرح گلشن راز وثوق الحکماء	یازده
مميزات این شرح	چهارده
جدول مقایسه آیات و احادیث و اشعار (شواهد) شرحهای منتخب با شرح وثوق الحکماء	شانزده
شرحهایی که برگلشن راز نوشته شده	بیست و سه
صفحه آغاز گلشن راز	سی و یک
صفحه پایان شرح گلشن راز	سی و دو
متن کتاب شرح گلشن راز	۱- ۴۹۸
فهارس	۴۹۹-۶۶۵
فهرست تفصیلی	۴۹۹
فهرست اصطلاحات و تعبیرات	۵۱۶
فهرست اقوام، قبائل طوایف و فرق	۵۳۵
فهرست کتب	۵۴۲
فهرست اماکن	۵۴۳
فهرست نامهای خاص	۵۴۸
فهرست آیات استشهد شده	۵۵۵
فهرست احادیث و اقوال پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع)	۵۶۷
فهرست اشعار فارسی شرح شده	۵۷۷
فهرست اشعار فارسی استشهد شده	۶۳۰
فهرست اشعار فارسی و عربی استشهد شده	۶۶۳
کتابنامه	۶۶۶

سپاس فراوان خدای را سزااست که به فضل و کرمش آدم را اشرف مخلوقات و مبدأ بنیانی و سرآغاز پیامبران الهی قرار داد. به تعلیم و عنایت او بود که آدم با پذیرفتن بار امانت جانشین و وفاداری به پیام مستور در امانت: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ» شایستگی واستعداد ذاتی خود را ثابت کرد و به مرتبه رفیع خلیفه الهی نائل شد. و درود نامحدود بر روان مطهر ختم پیامبران محمد مصطفی (ص)، فاطمه زهرا (س) و وصی و ولی بلا فصل آن بزرگوار علی مرتضی و یازده جانشین نیک نژادش (ع) باد که هریک مظهری از مظاهر صفات حضرت باری تعالی هستند.

خدا را سپاس می گزارم که توفیق مطالعه مکرر شرح گلشن راز را که از سالها پیش اندیشه‌ام را به خود معطوف کرده بود به من داد. به شکرانه این عطیه الهی چاپ جدید آن را به زودی به شیفتگان علم و معرفت اهدا می کنم و بسیار مسرورم که پژوهش درازمدت خود را سامان یافته می بینم. اندیشه تصحیح و تجدید چاپ شرح گلشن راز وثوق الحکماء (میرزا ابراهیم بن محمد علی سبزواری)، به سال ۱۳۶۳ هجری گرامی یعنی زمان آغاز همکاری این بنده با مؤسسه تحقیقاتی بحار الانوار^۱ و بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی^۲ این فکر با نفس گرم دوست دیرینم آقای سید محمود خسروانی شیرینی قوت گرفت و آنچه در اختیار داشتم تنها نسخه چاپ سنگی سال ۱۳۱۶ شمسی بود.

۱- قرآن، ۷۲/۲۳.

۲- مؤسسه تحقیقاتی بحار الانوار به منظور تدوین معجم احادیث بحار الانوار تأسیس شد.

۳- بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی به سال ۱۳۶۳ تأسیس شد و همان سال طرح عظیم تکمیل و تنظیم و تدوین فرهنگنامه قرآنی زیر نظر استاد فرزانه دکتر محمد جعفر یاحقی در هیأت مدیره بنیاد تصویب شد و گروه فرهنگ و ادب اسلامی بنیاد که این بنده خوشبختانه در زمره آنان بود، کار فرهنگنامه قرآنی را در پنج مجلد در سال ۱۳۷۶ به پایان برد.

پس از بررسی کتاب و مشورت با اهل بصیرت ضرورت تهیه نسخه خطی آن به عنوان اساس کار احساس شد در کتابخانه آستان قدس رضوی بجز چاپ سنگی آن که تیمناً دریافت شد، نشانی از آن به دست نیامد. اما از آنجا که خداوند می خواست از نتیجه سالها تلاش این عالم جلیل دیگر مشتاقان را بهره ای باشد نسخه ای با مشخصات زیر در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به دست آمد: «شرح گلشن راز شبستری تألیف و اثر محمد ابراهیم بن محمد علی خراسانی سبزواری که در سنه ۱۳۵۳ (ه‍.ق) تألیف و در همان تاریخ تحریر شده و هم اکنون در کتابخانه مزبور موجود است و بدین گونه آغاز شده است: «هو الله تعالی شأنه هذا شرح گلشن راز شیخ محمود شبستری «رحمة الله علیه»، دیگر مشخصات: تمام صفحات آن به مهر وزارت معارف و اوقاف، اداره کل انطباعات ۱۳۱۳ (ش) ممهور است.^۱ از صفحه اول تا صفحه ۱۳ و چهار صفحه آخر آن با آرم مخصوص کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران مشخص شده است و با عبارت زیر به پایان می رسد: «وقع الفراغ فی يوم الخميس ثامن و عشرين من شعبان سنة ثلاث و خمسين و ثلاثمائة بعد الالف».

نگارنده در اوقات فراغت به کار استنساخ و فیش برداری می پرداخت البته کوششها و کوششها بسته به شرایط گوناگون کم و زیاد می شدند تا سرانجام استنساخ متن، اعراب گذاری آیات و تصحیح برخی از آیات به اتمام رسید. شماره سوره و آیات از کتاب «معجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم» فؤاد عبد الباقي استخراج در بنویس بدین گونه آورده شد: قرآن ۵/۷۶ شماره سمت راست شماره سوره و سمت چپ شماره آیه می باشد. سپس عکس نسخه خطی را اساس قرارداد و کار مقابله با نسخه چاپ سنگی با حوصله پایان پذیرفت.

۱- ر ک: فهرست نسخه های خطی فارسی ج ۲ (۱) احمد منزوی، موسسه فرهنگی منطقه ای ص ۹، ۱۲۳، ۱۱۷۰ -

دانشگاه ۳۳۵۱: نسخ سده ۱۴، ۱۴۸ برگ، ۲۰ سطر، {فهرست دانشگاه ج ۱۱ ص ۲۳۵۳}، ذریعه ۱۴: ۲۶۸، مشار

تفاوت‌های دو نسخه با کلمه (اساس) و رمز (چ) در پانوشتها لحاظ شد و مواردی نیز به منظور تصحیح تغییر کرد. این دخل و تصرفها اغلب مربوط به اشتباه در نقل آیات و روایات و اشعار عربی و کتابت بود و گاهی به رسم الخط عربی ارتباط داشت و موارد افتادگی و ناخوانی و اسقاطی برخی که اغلب ناشی از سهل انگاریهای کاتبان متأخر بود با توجه به سبک و سیاق و مصادر اصلاح شد. موارد کمبود را با علامت - و کلمه بی و بدون و ندارد و موارد اضافی را با علامت + مشخص کرد.

آدرس کامل روایات و ادعیه و برخی از اشعار عربی با استفاده از سیستم رایانه ای «سی دی» معجم الفقهی و جامع الاحادیث نور ۲ و منابع موجود به دست آورد. آنچه یافت نشد در پانوشت با کلمه ندارد و نبود یادآوری شد. از دواوین شعرا اگر احیاناً نامی آمده به منظور کمک در تصحیح و درست خوانی بوده است به استثنای موارد مذکور یافتن مأخذ دیگر اشعار عربی و فارسی و تطبیق با ضبط دیوانهای اصلی چون در حوصله این شرح نبود، صرف نظر شد.

سپاسنامه

برخورد لازم می داند از استاد ارجمند و دوست دانشمند جناب آقای دکتر محمد جعفر باحقی سپاسگزاری کند، زیرا ایشان با شکیبایی، بزرگواری و حوصله فراوان کارنده را در تنظیم و ترتیب محتویات کتاب به روش علمی و فنی راهنمایی فرمودند. دوست فاضل و همکار پژوهشگر جناب آقای سید محمود خسروانی شریعتی، به خاطر بازبینی پیش نمایه چاپ این کتاب و طراحی روی جلد و پیشنهادهای بجا و سودمندش سزاوار تشکر است. خوشنویسی استادانه‌ی جناب آقای سیدمحسن جعفری درخور تحسین است. از آقایان سید محمدرضا فاضل هاشمی و براتعلی غلامی مقدم کارشناسان محترم کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی که برای تحصیل آدرس برخی از احادیث وقت صرف کردند سپاس دارد.

برای آقایان مهرداد کاشفی و سید مجید مدرّسی که از طریق رایانه آدرس بعضی از احادیث را با علاقه زیاد به دست آوردند و در تایپ متن و فهرستها... یاریم کردند توفیق روز افزون آرزو دارم. در خاتمه برخورد فرض می دانم که از تلاش و توجه مدیریت محترم انتشارات پاپلی یزدی و تمامی دست‌اندرکاران معزز و سرور چاپ دقت که در به ثمر رساندن این اثر همکاری بی دریغ داشته‌اند سپاسگزار باشم.

سیدمحسن مدرّسی